

تدبیر در قرآن

موضوع تدبیر در آیات قرآن و اهمیت اندیشیدن در دین اسلام بارها به پیروان این دین تاکید و یادآوری شده است. چه در قالب آیات قرآن و چه احادیث و سخنان پیامبر امانان معصوم. حجت الاسلام بهاری، پژوهشگر قرآنی و استاد حوزه علمیه می گوید تدبیر برنامه‌ای است فراگیر که استفاده از آن برای

نخستین شب قدر امسال پای منبر حاج آقا مجتبی تهرانی

هیچ دعایی به بایگانی نمی‌رود

آیت‌الله مجتبی تهرانی یا حاج آقا مجتبی تهرانی راهمه می شناسیم. هر از گاهی از طریق برنامه‌های رسانه ملی هم صحبت‌های گرم و تاثیرگذارش را شنیده ایم؛ عالم دینی برجسته‌ای که علاوه بر مرجع تقلید بودن به عنوان استاد اخلاق مشهور است.

هر چند حرف‌هایش خیلی هم ساده نیست و وارد مباحث کلامی و فلسفی پیچیده‌ای می‌شود که ممکن است فهم همه اش برایمان سخت باشد، اما با هم‌لا به لای حرف‌هایش ظرایف و نکاتی هست که می‌تواند حال شنونده را برای لحظاتی تغییر دهد و البته او را به فکر فرو ببرد و به این سمت بکشانده که آدم خوبی بودن آنقدرها هم دشوار نیست، می‌شود با رعایت اخلاق و درک حضور خداوند در همه لحظات زندگی آدم بهتری شد. تهرانی‌ها برای سال‌ها این شانس را داشتند تا پای منبر معلم اخلاق شهر بنشینند. ماه رمضان هر سال منبر حاج آقا مجتبی در خیابان ایران برقرار بود و از گوشه و کنار شهر خیلی‌ها خودشان را به مرکز پایتخت می‌رساندند. شب‌های قدر البته جلسه حاج آقا در بازار تهران برقرار بود. از دی ماه سال ۹۱ و با فوت حاج آقا مجتبی، فرصت نشستن پای منبرهایش هم از همه گرفته شد. امشب و در نخستین شب قدر امسال خلاصه‌ای از سخنرانی‌های حاج آقا مجتبی را مرور کرده‌ایم...

سفرهای برای مسلمان و ملحد

بخواهید یا نخواهید، شما در این ماه مهمان هستید. يك مثال بزنم: مهمانی‌ها و ضیافت‌هایی که ما بر پا می‌کنیم، این‌طور است که شخصی را به منزل خودمان یا محلی که مربوط به ماست دعوت می‌کنیم که از او پذیرایی کنیم. او در پذیرش آمدن یا نیامدن مختار است. اگر خواست می‌پذیرد و اگر نخواست نمی‌پذیرد. این دعوت به ضیافت الهی از این‌سَنخ دعوت نیست که خدا مهمانی به پا کرده و ما را دعوت کرده و گفته بیایید. بعد اگر خواستیم می‌رویم و اگر نخواستیم نمی‌رویم. این‌طور نیست. این دعوت الهی تکوینی است و اصلاً تشریعی نیست. سبک دعوتی که خودمان دعوت می‌کنیم، تشریعی است. اگر خواستید می‌پذیرید و اگر نخواستید نمی‌پذیرید. تشریعی یعنی چه؟ مثل احکام. مثلاً خدا گفته نماز بخوان. خواستی می‌خوانی و نخواستی نمی‌خوانی. این را تشریعی می‌گویند. اما در باب مساله ماه مبارك رمضان دعوت به ضیافت، تشریعی نیست. دلخواهی نیست که اگر خواستی وارد شوی و اگر نخواستی وارد نشوی. این‌طور نیست، بلکه همه وارد می‌شوند. از مؤمن، کافر و ملحد همه وارد می‌شوند.

روزه‌ای برای همه

من به آن کسانی که از نظر شرعی معذورند و نمی‌توانند روزه بگیرند و غصه می‌خورند که من محروم شدم از برکات صوم و ماه مبارك رمضان، می‌خواهم بگویم که این دیدگاه و نگرش تو يك نگرش مادی است. شما خیال کرده‌اید که روزه، نخوردن و نیاشامیدن است؟ برای تو هم روزه وجود دارد. آنچه بالاتر از «قلت اکل» و کم خوردن است، آن چیست؟ جلوی زیانت را بگیر؛ يك ماه رمضان، از اول تا آخر غیبت نکن، دروغ نگو، تهمت نزن، مومن را اذیت نکن، برو جلوی آفات زیانت را بگیر؛ روزه اینجا هم هست. میراث الصوم این است. بله، اگر صحت مزاج داری و عذر شرعی نداری، قلت اکل هم در کنارش هست تا درد و اِلم گرسنگی و تشنگی را بچشی که آن هم آثاری دارد.

همه اقشار و توده مردم لازم و ضروری است و هیچ‌کس، خواه مسلمان یا غیرمسلمان، با هر سطح از مراتب علمی و روحی و در هر مرحله از فهم و درک که باشد، از آن بی‌نیاز نیست. او می‌افزاید: قرآن کریم عموم مردم را بدون هیچ قید و شرط به تدبیر در قرآن کریم

ماه نزول قرآن و صعود انسان

ماه مبارك رمضان این‌طور است که هم ماه «نزول» است و هم ماه «صعود». این که ماه نزول است را شما خوب می‌توانید بفهمید؛ چون در قرآن و در دعاهای ماه مبارك رمضان مطرح است که کلام الهی - قرآن کریم - در این ماه، از مصدر وحی بر نیی مکرم اسلام رضی‌... عنه نازل می‌شود که خداوند به وسیله همان کلمات، انسان‌ها را در جمیع ابعاد پرورش می‌دهد و می‌سازد.

به تعبیر دیگر، ماه رمضان ماه سخن گفتن رب است با عبادش؛ یعنی ماهی است که رب برای ساختن عبدش و راهنمایی او به سوی قرب خویش، با او سخن می‌گوید و سخن گفته است. بنابراین قرآن در ماه مبارك رمضان نازل شد و به تعبیر اهلش به صورت «جمله واحده» - به‌طور کلی و يك پارچه - در شب قدر، بر قلب پیغمبر اکرم رضی‌... عنه فرود آمد. این همان قوس نزولی این ماه است. تا این جای مطلب شبهه‌ای نیست؛ این آیات قرآن است و این هم دعاهایی که شما در ماه رمضان می‌بینید و این مطلب در همه آنها هست.

«صمت» اصلا حرف نزن نیست!

پیغمبر اکرم(ص) فرمود: «وَمِيزَاتُ الصَّمْتِ أَثْنَا ثَوْرَتُ الْحِكْمَةِ»؛ یعنی میراث سکوت، حکمت است. پس معلوم می‌شود منظور از این «صوم صمت» که در روایات هست، «حرف نزدن» مطلق نیست، بلکه مراد همان «قلت کلام» و پرهیز از بیهوده‌گویی است. اتفاقاً بعضی جاها باید حرف بزنی؛ با خدا باید حرف بزنی؛ باید دعا بخوانی. نه این‌که هر چیزی که از دهانت بیرون بیاید را بگویی. آن چیزی که برای تو حُجُب را برطرف می‌کند و تو را به «مقام رضا» می‌رساند، آن را مراقبت کن...

توسل در شب قدر

شما می‌دانید ما امشب کجا داریم می‌رویم؟! آیا می‌شود ما هم امشب برویم سراغ امام زمان (عج) به او بگوییم، آقا ما بد کردیم، شما کارها را درست کن! مگر می‌شود که ما را رد کنند؟ به خدا نمی‌شود! حالا فهمیدی! مدعو خود را بشناس! بعد درخواست هایت را می‌توانی تنظیم کنی.

حالا می‌خواهم بروم سراغ توسلم. آقا یا امام زمان! شما ظاهر لیلۃ‌القدری! امشب فرشته‌ها خدمت شما می‌آیند و برای سال آینده‌ام تقدیراتی را می‌آورند که شما توشیح کنید.

تقاضای من از شما این است که سال آینده من را، چه دنیوی و چه اخروی، از هر جهت به بهترین و چه ترسیم کنید و پای آن را امضا کنید. این توسل برای ظاهر لیلۃ‌القدر بود. اما مگر این ظاهر باطن ندارد؟ این ظاهر، باطن دارد. در روایات هم ما داریم و ما حضرت را به باطن شب قدر قسم می‌دهیم. می‌دانید باطن امشب، چه کسی است؟ زهرا(س) است.

درهای آسمان باز است

سنت ائمه در ماه مبارك رمضان ختم قرآن بوده است، يك روایت در وسائل از مُقنع مفید نقل شده که در آن آمده حضرات ائمه در ماه مبارك رمضان ۱۰ ختم قرآن می‌کردند؛ یعنی هر سه روز، يك ختم قرآن. روایتی است که محدث قمی از مرحوم مجلسی نقل می‌کند که در يك حدیث هست که بعضی از ائمه(ع) در ماه مبارك رمضان، ۴۰ ختم قرآن می‌کردند و اگر هر ختم قرآن را ثوابش را به روح مقدس یکی از چهارده معصوم(ع) هدیه کند، ثوابش مضاعف می‌شود. در آن روایت دارد که هر ختم قرآنی که می‌کردند، ثوابش را به یکی از معصومین(ع) هدیه می‌کردند.

تمام درهای آسمان، از شب اول ماه رمضان تا آخرین شب باز می‌شود، روایت از علی(ع) دارد: آگاه باشید که درهای آسمان از شب اول ماه مبارك رمضان باز است؛ یعنی تمام حُجُب از ناحیه رب برداشته شده است، در این ماه دیگر هیچ حجابی نیست. یعنی از ناحیه خداوند نسبت به بندگان‌ش هیچ حجابی نیست. هیچ دری بسته نیست؛ اصلاً و ابداً، تمام درها باز است ... هر تقاضایی! چه مادی و چه معنوی به رب می‌رسد و به هیچ مانعی از آن ناحیه برخورد نمی‌کند. نتیجه آن این است که این تقاضاها در این ماه بی‌جواب نمی‌ماند، به تعبیر روز هیچ دعایی به بایگانی نمی‌رود!

گام اول: تجلیه

این سیر و سلوک چهار قدم دارد؛ اهل معرفت از قدم اول تعبیر می‌کنند به «تجلیه»، یعنی آراستن ظاهر به آداب شرع و عمل کردن به دستورات شارع مقدس در این ماه مبارك رمضان؛ یعنی همین روزه گرفتن و آداب ظاهریه. پس گام اول، قدم اول تجلیه است.

گام دوم: تخلیه

تخلیه پیراستن است نه آراستن؛ پیراستن باطن از ردایل اخلاقی و چه بسا پاک کردن و منزه کردن نفس از آثار آقام یعنی سیئات و گناهان است. چه بسا اولین دعایی که نسبت به اولین روز ماه مبارك رمضان وارد شده که شخص روزه‌دار می‌خواند، اشاره به همین مسأله تخلیه دارد. چون خود را تجلیه کرده، یعنی روزه گرفته و به آداب ظاهریه عمل کرده است و حالا از خدا می‌خواهد که او باطنش را از این آثار پیرایش کند.

گام سوم: تحلیه

گام سوم که از آن تعبیر به «تحلیه» می‌کنند، این است که انسان روح را به صفات ملکوتیه کمالیه آرایش دهد و خودش را متخلّق به اخلاق الهیه کند که این هم دارای مراتبی است.

گام چهارم: فناء فی‌...!

گام چهارم مرحله‌ای است که اهل معرفت از آن به «فناء فی‌... تعالی» تعبیر می‌کنند و مرادشان این است که روح سالک یعنی همان شخصی که سیر معنوی می‌کند، از انیت در شهود حق فانی شود؛ چه در رابطه با فعلش، چه مفتش و چه ذاتش. این تعبیر را به کار می‌برند که فناء فی‌... عبارت است از: «فانی شدن روح از انیت در شهود حق». از نظر مسیر معنوی، این آخرین منزل سیر و سلوک است.

اهمیت استغفار و خودسازی

هر شب ماه رمضان، خداوند سه بار این را می‌گوید که «آیا کسی هست که از من درخواستی؛ یعنی دعایی بکند؟ سراغ من بیاید، رجوع به من کند که او را ببپذیرم؟» در روایتی از امام صادق(ع) داریم که حضرت فرمودند: خداوند در هر شب از ماه رمضان هنگام افطار، ۷۰ هزار هزار کسانی را که مستوجب جهنم و آتش‌اند، از آتش نجات می‌دهد. این خصوصیت ماه رمضان است. ماه مبارك رمضان، ماه خودسازی است قبل از آن باید گفت به حسب روایاتی که داریم، ماه خودسازی است اما در عین حال ماه این است که آدم خودش را ترو تمیز کند. لذا این ضیافت پهناور طبق کتاب و سنت برای این است که آنچه را زیربنای تمام مقامات معنویه است برای انسان نسبت به سیر الی‌... تعالی تا به فنا برسد، تحصیل کند. که عرض کردم با همان بحث سابق من مناسبت داشت. یعنی در این ماه خمیرمایه‌ای درست کند برای این‌که نسبت به او حصن حصینی باشد. دزی محکم برای این‌که از نظر بُعد معنوی آفت زدگی پیدا نکند.